

УДК615.014

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА “ФАРМАЦЕВТИЧНЕ ПРАВОЗНАВСТВО” У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ПРОВІЗОРІВ

І. О. Федяк

ДВНЗ “Івано-Франківський національний медичний університет”

PECULIARITIES OF TEACHING THE SUBJECT “PHARMACEUTICAL LAW” IN THE MODERN SYSTEM OF TRAINING OF PHARMACISTS

I. O. Fedyak

SHEI “Ivano-Frankivsk National Medical University”

У статті викладено зміст навчальної програми предмета “Фармацевтичне правознавство” для студентів спеціальності “Фармація” та особливості його викладання у сучасних умовах.

The article describes the content of the educational program of subject “Pharmaceutical law” for students of the speciality “Pharmacy” and peculiarities of it’s teaching in modern conditions.

Вступ. За новітнім визначенням, яке базується на рекомендаціях Всесвітньої організації охорони здоров’я і Міжнародної федерації фармацевтів, фармація – це сукупність взаємопов’язаних складових науково-практичної діяльності (освітнього, наукового, виробничого, організаційно-економічного та соціально-правового характеру) стосовно ліків, включаючи раціональне та безпечне їх використання [1]. Тому у новому Навчальному плані підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “Спеціаліст” кваліфікації “Провізор” у вищих навчальних закладах IV рівня акредитації за спеціальністю “Фармація” (наказ МОЗ України № 930 від 07.12.2009 р. зі змінами, внесені згідно з наказом № 542 від 08.07.2010 р.) були законодавчо закріплені новітні фармацевтичні дисципліни. Правову складову представляє дисципліна “Фармацевтичне правознавство”. Аспектам удосконалення якості викладання дисциплін організаційно-правового циклу присвячували роботи вітчизняні вчені В. П. Черних, А. С. Немченко, А. А. Котвіцька, Б. П. Громовик, Б. Л. Парновський, О. М. Заліська, С. В. Огарь, О. В. Тригубчак тощо [2–6]. Однак комплексно сучасні проблеми викладання фармацевтичного правознавства не були висвітлені. А доцільність правових знань провізорів є підкріплена необхідністю гармонізацією нормативно-правової бази України,

адаптованої до стандартів та умов згідно з вимогами GMP, GDP та GPP при інтеграції до ЄС.

Основна частина. Метою публікації стало висвітлення результатів аналізу стану і оцінки проблем викладання дисципліни “Фармацевтичне правознавство”.

Функціонування фармацевтичних підприємств незалежно від форм власності та роду діяльності відбувається під впливом державного регулювання. Засобами такого регулювання є наявність: національної нормативно-правової бази, яка регламентує питання створення, виробництва, контролю якості, обігу, утилізації лікарських засобів (ЛЗ) та виробів медичного призначення, а також ряду державних органів, які здійснюють управління галуззю, розробку цієї бази та контроль за дотриманням її вимог всіма суб’єктами господарювання. Оскільки аптечний заклад – це одночасно заклад охорони здоров’я (ОЗ) і заклад торгівлі, тому його діяльність одночасно регламентується нормативно-правовими актами (НПА) системи ОЗ (Закони України “Основи законодавства України про ОЗ”, “Про лікарські засоби”, накази МОЗ “Про затвердження переліків закладів ОЗ, лікарських, провізорських посад та посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою у закладах ОЗ”, “Про затвердження Концепції розвитку фармацевтичного сектору галузі ОЗ України на 2011 – 2020 рр.” тощо) та НПА, які регулюють підприємницьку діяльність (Господарський і Цивільний кодек-

си, Закони України “Про підприємництво”, “Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців”, “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, Постанова КМУ “Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів” та ін.). Тому знання студентами нормативного підґрунтя ведення фармацевтичної діяльності як правового балансу між допомогою населенню та можливістю отримання прибутку є визначальним для їх майбутньої професії, що і покликане закласти студентам фармацевтичне правознавство.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретико-методологічні основи фармацевтичного права і фармацевтичного законодавства. Метою викладання дисципліни є формування у майбутніх фахівців теоретичних основ права та фармацевтичного законодавства; набуття системних правових знань щодо регулювання фармацевтичної діяльності та обігу ЛЗ, а також формування професійно важливих навичок щодо аргументованого прийняття правомірних рішень для забезпечення ефективного функціонування фармацевтичних підприємств та фармацевтичного забезпечення населення.

Дисципліна “*Фармацевтичне правознавство*” вивчається студентами фармацевтичного факультету на останніх курсах навчання, а саме: студентами очної форми навчання – на 5 курсі у ІХ семестрі (90 год, з яких лекційних – 20 год, практичних – 30 год, самостійних позааудиторних – 40 год) і закінчується заліком; студентами заочної форми з терміном навчання 4,5 року – на 5 курсі у ІХ семестрі (81 год: лекцій – 4 год, практичних занять – 12 год, самостійна позааудиторна робота – 65 год), студентами заочної форми з терміном навчання 5,5 року – на 6 курсі у ХІ семестрі (81 год: лекцій – 6 год, практичних занять – 12 год, самостійна позааудиторна робота – 65 год) і також закінчується заліком.

Дисципліна “*Фармацевтичне правознавство*” викладається вищими навчальними закладами ІV рівня акредитації, які готують фахівців за спеціальністю “*Фармація*”, на базі різних кафедр: у Національному фармацевтичному університеті – на кафедрі соціальної фармації; у Львівському національному медичному університеті ім. Данила Галицького – на кафедрі організації та економіки фармації; у Запорізькому державному медичному університеті – на кафедрі управління і економіки фармації, медичного та фармацевтичного правознавства; у Тернопільському держав-

ному медичному університеті ім. І. Я. Горбачевського – на кафедрі управління та економіки фармації з технологією ліків; в Івано-Франківському національному медичному університеті – на кафедрі організації та економіки фармації і технології ліків; у Національному медичному університеті ім. О. О. Богомольця – на кафедрі організації та економіки фармації; в Одеському державному медичному університеті – на кафедрі організації, економіки фармації та фармакогнозії; у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова – на кафедрі патологічної анатомії, судової медицини та права; у Буковинському державному медичному університеті – на кафедрі фармації; в Ужгородському національному університеті – на кафедрі фармацевтичних дисциплін.

Отже, аналіз складу кафедр 10 ВНЗ України, які здійснюють підготовку майбутніх провізорів, виявив, що переважно фармацевтичне правознавство викладається науково-педагогічними працівниками, які самі мають кваліфікацію “*Провізор*” і паралельно викладають інші організаційно-управлінські предмети – організацію та економіку фармації, менеджмент та маркетинг у фармації. Тому доцільним є проведення курсів тематичного вдосконалення для них з основ права, які б вели фахові юристи. Корисними будуть також конференції, семінари з актуальних питань фармацевтичного правового кола.

В ІФНМУ дисципліна “*Фармацевтичне правознавство*” вивчається на кафедрі організації та економіки фармації і технології ліків. У 2013–2014 навчальному році студенти 5 курсу очної форми навчання фармацевтичного факультету ІФНМУ уперше вивчали цю дисципліну за кредитно-модульною формою організації навчального процесу. Для її забезпечення на кафедрі наявна нова Типова програма з нормативної навчальної дисципліни (2013 р.), видана опорною кафедрою соціальної фармації Національного фармацевтичного університету під керівництвом професора А. А. Котвіцької; на її основі розроблена Робоча програма та складений навчально-методичний комплекс, який включає тексти і роздруковані мультимедійні презентації лекцій, методичні вказівки для студентів, видані друком у вигляді робочого журналу (2014) [7], методичні розробки для викладачів з комплектами тестів та еталонів відповідей на кожне заняття. Для студентів заочної форми навчання також наявні аналогічні методичні матеріали.

Основна проблема викладання цього предмета – відсутність підручника та неможливість його написання в сучасних умовах надто частих змін основ-

них НПА, які регламентують фармацевтичну діяльність. Тому необхідно мотивувати студентів при підготовці до занять користуватися електронними джерелами: <http://www.rada.gov.ua>, <http://www.kmu.gov.ua>, <http://www.moz.gov.ua>, <http://www.diklz.gov.ua>, <http://www.dec.gov.ua>. Диференційне НПА видавництво “Morgion” на шпальтах Інтернет версії газети “Еженедельник “Аптека”, яка є неофіційним, однак дуже популярним джерелом, (www.apteka.ua) у рубриці “Нормативно-правова інформація”. Однак кількість НПА, які регулюють діяльність галузі, в зазначених джерелах відрізняється. Тому для пошуку якогось окремого документа необхідно користуватися ними всіма, а то і залучати інші джерела (www.nau.kiev.ua, <http://med.com.ua>, <http://www.liga.net>). Загалом за період 2004 – 2014 рр. було поміняно практично всі базові НПА. У великій пригоді ставав довідник “Юридичні аспекти фармації. Збірник нормативно-правових актів”, видавництва “Мегаполіс”, Харків, але він не встигав за зміною НПА і тому перестав видаватися [8]. В останні роки були видані [9–12]. Однак ці видання не замінюють фахового підручника з цього предмета, а питання його розробки залишається відкритим.

Тому при підготовці до практичного заняття як студенти, так і викладачі мають труднощі при пошуку необхідного матеріалу. На допомогу у вирішенні цієї непростой ситуації приходять традиційна форма організації навчального процесу – лекція. Лекції при вивченні даної дисципліни посідають особливе місце у навчальному процесі через те, що лекційний матеріал не тільки підвищує мотивацію та спрямування студента, а й допомагає отримати важкодоступний матеріал. Крім того, завданням лектора у даному випад-

ку є прищепити майбутнім провізорам усвідомлення доцільності роботи з першоджерелами, їх пошуку, опрацювання та вміння використати у змодельованій практичній ситуації. Необхідно створити позитивний емоційний імідж фахівця, який працює у правовому полі. А на практичних заняттях перед викладачами цього предмета стоїть завдання привчити студентів до самостійної роботи, праці з джерелами літератури, ранжування отриманих даних: сприйняття, осмислення, розуміння, узагальнення, закріплення, використання на практиці пройденого матеріалу. А це вимагає від викладачів самим безперестанку вчитися, брати участь в обговореннях проектів НПА, залучати до цього процесу студентів.

Висновок. Проблеми вивчення предмета “Фармацевтичне правознавство” у студентів фармацевтичних факультетів пов’язані з цілим рядом об’єктивних і суб’єктивних причин. До перших відноситься часта зміна в Україні базових НПА, які регламентують фармацевтичну діяльність. Однак аналіз програмних документів, які визначають пріоритети розвитку держави загалом та фармації зокрема, дозволяє стверджувати, що зміни в НПА в Україні на даному етапі не припиняться, а піднімуться на новий виток спіралі. Тому лекторам і викладачам, які ведуть цю дисципліну, необхідно приділяти багато часу самоосвіті, прищеплюючи студентам любов до права як галузі знань загалом і фармацевтичного зокрема, а це вже відноситься до суб’єктивних проблемних моментів. Тому доцільним буде створення електронного навчально-методичного центру для правового удосконалення і координації роботи фахівців, які викладають фармацевтичне правознавство.

Література

1. Назустріч VIII Національному з’їзду фармацевтів України. Упорядкування та значення термінології у фармацевтичній діяльності. – Режим доступу : <http://www.apteka.ua/article/108503>. – Назва з екрана.
2. Досвід впровадження системи неперервної освіти провізорів з фармакоеконіміки / О. М. Заліська, Б. Л. Парновський, М. В. Слабий, І. Г. Мудрак // Медична освіта. – 2011. – № 2. – С. 115–117.
3. Дослідження міжнародного досвіду викладання дисциплін організаційно-економічного та соціального спрямування у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах країн світу / А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева,

- І. О. Лобова, О. О. Суріков // Соціальна фармація в Україні: стан, проблеми та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. за участю міжнародних спеціалістів (Харків, 3 квітня 2013 р.) / ред. кол.: А. А. Котвіцька та ін. – Х. : Вид-во НФаУ, 2013. – С. 59–69.

4. Котвіцька А. А. Особливості викладання дисципліни “Соціальна економіка у фармації” для магістрів фармації у НФаУ / А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, О. В. Кононенко // Фармацевтичний часопис. – 2013. – № 2. – С. 126–130.

5. Огарь С. В. Аналіз системи фармацевтичної освіти Великобританії / С. В. Огарь, В. П. Черних // Вісник фармації. – 2012. – № 3 (67). – С. 16–19.

6. Тригубчак О. В. Досвід викладання дисципліни “Фармакоекономіка” для студентів спеціальності “Клінічна фармація” / О. В. Тригубчак // Медична освіта. – 2013. – № 1. – С. 85–87.

7. Федяк І. О. Фармацевтичне правознавство : навчально-методичний посібник для студентів V курсу фармацевтичного факультету / І. О. Федяк // Івано-Франківськ : ПП Голіней О. М., 2014. – 120 с.

8. Немченко А. С. Доступність і своєчасність спеціальної інформації – основа безперервного професійного розвитку провізора / А. С. Немченко, А. Р. Грицик, І. О. Федяк // Матеріали науково-методичної конференції з міжнародною участю “Проблеми безперервного професійного розвитку лікарів і провізорів” (Збірник праць). – Київ, 2007. – С. 265–267.

9. Фармацевтичне законодавство України: Збірник нормативно-правових актів станом на 01.09.2012 р. для студентів

фармацевтичних факультетів / А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, О. О. Суріков, А. В. Волкова ; за заг. ред. проф. А. А. Котвіцької. – Х. : НФаУ, 2012. – 344 с.

10. Фармацевтичне право [Електронний ресурс] : навч. посіб. / [В. О. Шаповалова, В. В. Шаповалов, В. В. Шаповалов (мол.) та ін.] ; за заг. ред. В. О. Шаповалової. – 3-тє вид. – Х., 2011. – 1 електрон. оптик. диск (CD-ROM). – Назва з титул. екрана.

11. Фармацевтичне законодавство (Нормативні акти з організації роботи аптечних підприємств) / під редакцією д. фармац. наук, проф. Т. А. Грошового (всього 10 осіб). – Тернопіль : Укрмедкнига, 2013. – 569 с.

12. Калинюк Т. Г. Фармацевтичне законодавство (Нормативні акти з організації роботи аптечних підприємств) / Т. Г. Калинюк, А. Й. Дацко. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2013. – 569 с.

Отримано 26.08.14